

3. Портер М. Конкуренция / М. Портер. – М. : Экономика, 2000. – 328 с.
4. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер. – М. : Прогресс, 1992. – 453 с.
5. Дергачев В. Геоэкономика / В. Дергачев. – К. : ВИРА-Р, 2002. – 502 с.
6. Чумаченко Н. Экономические реформы и свободные экономические зоны Китая / Н. Чумаченко; ИЭП НАНУ. – Донецк, 1994. – 75 с.
7. Литвин В. Регионализм в политическом измерении : украинские реалии / В. Литвин. – Урядовий кур'єр. – 2010. – № 209. – С. 6.
8. Колосовский Н. Основы экономического районирования / Н. Колосовский. – М. : Госполитиздат, 1958. – 430 с.
9. Якобсон А. Территориальная организация региональной политики / А. Якобсон; ИЭ и ОППО РАН. – Новосибирск, 1994. – 180 с.
10. Варламова Т. Большая экономическая энциклопедия / Т. Варламова, Т. Неганова, Шаш Н. и др. – М. : Эксмо, 2007. – 815 с.
11. Гутман В. Управление региональной экономикой / В. Гутман, А. Мироедов, С. Федин. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 176 с.
12. Новая иллюстрированная энциклопедия : в 10 т. – М.. 2007. – 5100 с. – («Большая российская энциклопедия»; «Мир книги»).
13. Вечканов Г. Экономическая теория / Г. Вечканов. – СПб. : Питер-Пресс, 2009. – 445 с.
14. Градов А. Региональная экономика. Принципы и модели управления предпринимательским климатом региона / А. Градов, Б. Кузин, М. Медников, А. Соколицын. – СПб. : Питер, 2003. – 221 с.

Бритченко І.Г.

УДК 330.101

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ ТА ЙОГО ФІНАНСОВО-ІНФРАСТРУКТУРНЕ НАВАНТАЖЕННЯ

Вступ. Економіка України формується на ринкових засадах, внаслідок чого відбувається її активна інтеграція до європейських та світових ринків. Важливою складовою ефективного функціонування вітчизняної економіки в ринкових умовах є здатність інфраструктури регіонів адекватно реагувати на відповідні потреби її споживачів: суб'єктів господарювання та населення. Якщо розглядати інфраструктуру в загально прийнятому сенсі як сукупність галузей народного господарства, які обслуговують промисловість та сільське господарство, особливо місце займає саме фінансове обслуговування, важливість якого проявилася особливо актуально під час світової кризи. Межі даної статті надають можливість зупинитися лише на фінансових аспектах регіональної інфраструктури та її банківської компоненти. Доведено, що в системі фінансової інфраструктури центральне місце займає банківська система. Значимість банківської системи для розвитку регіонів України, як і держави в цілому, визначається і тим, що вона завершила етапи формування національної кредитно-розрахункової системи та ринку банківських продуктів.

Тому на даному етапі розвитку актуальним є пошук нових науково - обґрунтованих інструментів підвищення конкурентоспроможності як комерційних банків, так і всієї системи, що в свою чергу забезпечить розвиток та конкурентоспроможність регіональних економік. Вирішити зазначене завдання можливо при комплексному підході до стратегічного управління регіональним розвитком, яке буде включати як компоненти виробничого наповнення, та і інфраструктурного.

Метою роботи є обґрунтування ролі саме фінансової складової інфраструктури як умови ефективного стратегічного управління регіональним розвитком.

Стаття складається з вступу, розділу, що присвячений результатам дослідження та висновків.

Результати дослідження. Основою стратегічного управління регіональним розвитком виступає стратегічний портфель, який містить комплекс стратегій, реалізація яких спрямована на досягнення регіональної довгострокової конкурентоспроможності. Місце стратегії інфраструктури в стратегічному портфелі регіону показано на рис. 1.

На сучасному етапі розвитку економіка України формується на ринкових засадах, відбувається її активна інтеграція до європейських та світових ринків. Важливою складовою ефективного функціонування вітчизняної економіки в ринкових умовах є здатність банківської системи адекватно реагувати на відповідні потреби споживачів: суб'єктів господарювання та населення. Банківська система України завершила етапи формування національної кредитно-розрахункової системи та ринку банківських продуктів.

Тому на даному етапі розвитку актуальним є пошук нових науково-обґрунтованих інструментів підвищення конкурентоспроможності як комерційних банків, так і всієї системи. Вирішити зазначене завдання можливо наступним чином: шляхом підвищення ефективності регулюючої функції Національного банку України (адміністративні методи або регулювання «зверху») та шляхом покращення банківських продуктів відповідно до потреб споживачів (ринковий метод або механізм саморегуляції «знизу»). Саме механізми саморегуляції будь-якої системи є набагато ефективнішими та особливо актуальними для суб'єктів господарювання в ринкових умовах. Саме такий напрям, саморегуляція наукових досліджень повністю співпадає з принципами організації та функціонування підприємств споживчої кооперації. Тому

запропоновані інноваційні інтегровані банківські послуги є доцільними для використання кооперативними банками при формуванні маркетингової стратегії просування банківських послуг.

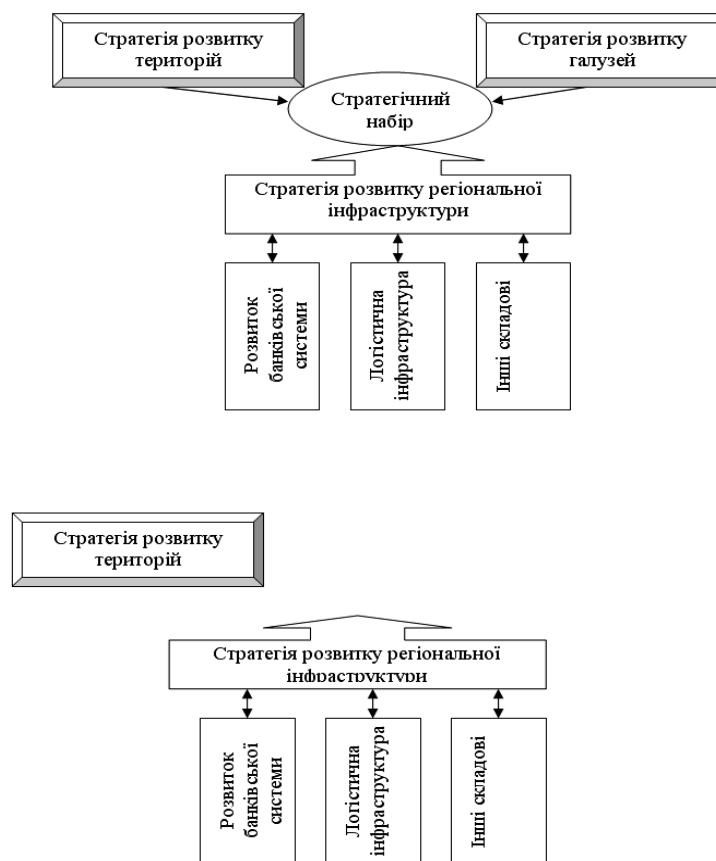

Рис. 1. Місце стратегії розвитку інфраструктури у стратегічному портфелі регіону

У сучасних економічних умовах подальшого розвитку та поглиблення ринкових відносин в Україні, її інтеграції до світових та європейських економічних процесів усе більш актуальним стає питання підвищення конкурентоспроможності вітчизняної банківської системи та створення сприятливих умов для інноваційного розвитку банківських продуктів. Світові процеси поглиблення розподілення ринків та капіталу підвищують актуальність цього питання. Б.І. Суховірський зазначає, що «необхідна розробка теоретичних і прикладних проблем у рамках нового наукового напрямку – геоekonomіки, що отримала розвиток у світовій економічній науці в умовах посилення процесів глобалізації і регіоналізації. У рамках геоekonomіки України особливо актуальним є поєднання внутрішніх особливостей із впливом світового ринку. Таким чином, геоekonomіка висуває підвищені вимоги до економічних досліджень, що повинні поєднувати знання про особливості світової економіки і міжнародних відносин із професіоналізмом стосовно даного регіону» [1].

Аналіз національних банківських механізмів, заснований на специфіці формування залучених ресурсів, показує особливу роль наступних факторів, які найбільш суттєво впливають на конкурентоздатність національної банківської системи.

1. Розмір капіталу вітчизняних банків.
2. Наявність та рівень розвитку мережі закордонних філій вітчизняних комерційних банків.
3. Асортимент та якість національних банківських продуктів.

При порівнянні статутного, залученого або іншого капіталу українських банків можна переконатися, що їх капітал вимірюється десятками або сотнями мільйонів доларів, у той же час коли капіталу європейських, американських або японських банків вимірюються як мінімум десятками або сотнями мільярдів євро і більше. Так, наприклад, один із багатьох комерційних банків Греції «Альфабанк» з не дуже розвинутою банківською системою відносно інших членів Євросоюзу володіє активами понад 40 мільярдів євро. Статутний капітал Національного банку України складає 10 мільйонів гривень [2]. При цьому є абсолютно непохитним той факт, що навіть дуже швидкі темпи росту національної економіки України та адекватні темпи збільшення розміру банківського капіталу не дозволяють суттєво скоротити існуюче відставання. Сумарний розмір залучених банківських депозитів десяти найбільших банків США у 2006 р. складає 3 207 млрд. доларів [3]. Розмір залучених депозитів у 150 найбільших банків США зображено у додатку А [3]. Загальна сума депозитів всіх українських банків приблизно у 62 тис. разів менше за сукупні депозити десяти найбільших банків США. Порівняння розміру власного або статутного капіталу вітчизняних та іноземних банків також підтверджує не конкурентоспроможність українських банків на світовому ринку.

Аналіз наявності та рівня розвитку мережі закордонних філій українських банків свідчить про те, що така мережа майже відсутня. Україна має за кордоном лише філію Приватбанку в м. Нікосія (Кіпр) та частку 13 % (департамент) Національного банку України в Чорноморському банку торгівлі і розвитку м. Салонікі (Греція) [2; 5]. Але українські закордонні філії є дуже малими і ніякого суттєвого впливу на міжнародні розрахунки та мультиплікаційні процеси не мають і мати не можуть. У той же час доведено, що відсутність закордонних філій національної банківської системи приводить до постійного перерозподілу частки національного валового продукту до банківських систем інших країн. Очевидним є також і той факт, що українська банківська система не володіє достатньою кількістю фінансових ресурсів навіть для створення мережі закордонних філій по всьому світу, не говорячи про підтримку такої мережі.

У той же час перегляд сайтів провідних світових банків таких як *Bank of America, Citicorp, JP Morgan Chase, Wells Fargo, Bank of New York, Royal Bank of Scotland, Merrill Lynch and Company, Toronto-Dominion Bank, Harris Financial Corp., Morgan Stanley, Deutsche Bank, Royal Bank of Canada, American Express Co., Bank of Hawaii, Wilmington Trust, Banco Bilbao Vizcaya Argentaria S.A., First Niagara Financial, Boston Private Financial Holdings, Inc. Golden 1 Credit Union* тощо свідчить про наявність у них розгалуженої мережі філій та регіональних представництв у десятках і сотнях країн світу.

Українська банківська система навряд чи здатна конкурувати з іноземними банками не тільки на світових ринках, а і в межах національного економічного простору. Науковці, банкіри, політики, клієнти банків та пересічні громадяни повністю усвідомлюють факт сенсації конкурентоспроможності вітчизняної банківської системи без її підтримки з боку держави. Водночас подальше просування та інтеграція України до світових економічних процесів та інтеграція до світових економічних організацій формують потребу в необхідності відмови від державної підтримки вітчизняних банків або її суттєвого зменшення, створення рівних умов для вітчизняних та іноземних банків на внутрішньому ринку банківських продуктів України. Це виступає важливим чинником виникнення реальної небезпеки та загрози вітчизняному ринку банківських продуктів та економіці України в цілому.

Навіть загальний аналіз асортименту та якості вітчизняних банківських продуктів показує, що вартість вітчизняних банківських продуктів для клієнта є вищою за вартість продуктів на світових ринках. Для підтвердження цього достатньо порівняти відсотки по кредитах та депозитам на ринках банківських продуктів різних країн.

Виходячи із вищезазначеного, теоретично можливі наступні шляхи підвищення конкурентоспроможності національної банківської системи України:

1. Впровадження серйозних реформ банківської системи України, спрямованих на її зміцнення. До таких перетворень можна віднести політику Національного банку, спрямовану на підвищення власного капіталу банків, заохочення створення банківських філій за кордоном, інтенсифікацію моніторингу банків, розширення асортименту банківських продуктів, оптимізацію золотовалютного запасу країни, удосконалення системи розрахунків клієнтів банків при здійсненні міжнародних операцій тощо. Зазначене реформування банківської системи України повинно здійснюватись при інтенсифікації реформування інших галузей економіки при одночасному обмеженні державою доступу іноземних банків до українського ринку банківських продуктів.

2. Отримання від світової спільноти певного перехідного періоду для завершення системних реформ в Україні та зміцнення власної банківської системи. Зазвичай, під таким терміном розуміють 5–7 років, тобто мається на увазі, що цього терміну буде цілком достатньо для підвищення конкурентоспроможності українських банків до безпечного рівня. Якщо такий термін буде замалий, то допускається можливість його продовження на кілька років.

3. Повна лібералізація українського банківського ринку з метою припливу до країни потужного іноземного капіталу для розвитку процесів суспільного відтворення. Це призведе до банкрутства біля третини вітчизняних банків та часткової втрати незалежності банківської системи України. При цьому ті українські банки, що залишаться на вітчизняному ринку, суттєво зменшать власну частку на ньому. Внаслідок цього для національного капіталу існує реальна загроза втрати понад половини банківського ринку. Це розглядається як плата за розвиток галузей виробництва вітчизняного ВВП, тобто частина українського банківського капіталу має бути принесена в жертву заради розвитку капіталу у виробничому секторі.

4. Відмова від інтеграції банківської системи України до світової, створення власної системи, несхожої на закордонні аналоги, тобто свій особистий шлях (по аналогії з Китаєм та окремими арабськими країнами) або навіть створення абсолютно несхожої ні на кого власної банківської системи, що забезпечить ефективне функціонування національної економіки при адекватності взаємостосунків із міжнародними банківськими та платіжними системами, світовими фінансовими установами.

На нашу власну думку, жодна із зазначених моделей розвитку банківської системи України не відповідає вимогам сьогодення. Перший варіант розвитку має наступні недоліки. По-перше, масштабні реформи банківської системи в умовах існуючої політичної нестабільності та загострення боротьби між різними гілками влади можуть призвести до втрати довіри певного значного кола вкладників та втрати системою суттєвого обсягу ресурсів, у той час коли реформи потрібні для збільшення капіталу банків, відкриттю закордонних філій тощо. По-друге, у банківській системі навіть без втрати національного капіталу не вистачає ресурсів для здійснення масштабного реформування та створення конкурентоздатної закордонної мережі філій. Навіть за дуже високих темпів розвитку українських банків вони не зможуть

досягти конкурентоздатності навіть у середньостроковій перспективі. По-третє, зазначене реформування на певний термін (особливо на початку масштабних реформ) дещо послабить вітчизняні банки, що потребує створення в країні більш сприятливих умов для вітчизняних банків та безумовно викличе незадоволення міжнародної банківської, фінансової та політичної спільноти.

Отримання для банківської системи перехідного періоду, з одного боку, нереальне, а з іншого, як свідчить практика реформування інших галузей, не приведе до суттєвих позитивних наслідків, тому що всі зазначені недоліки у попередній моделі розвитку все одно залишаються. Крім того, для отримання певного терміну для перехідного періоду треба чітко усвідомлювати, від чого до чого треба переходити та якою має бути мета перетворень, а в Україні не існує ні моделі, ні плану дій, ні усвідомлення завдань та реальних механізмів їх здійснення.

Повна лібералізація ринку банківських послуг є найбільш реальним сценарієм розвитку, але вона має дуже суттєвий недолік, який полягає у тому, що це призведе до переходу банківського капіталу України у вигляді механізмів формування, функціонування та перерозподілу фінансових ресурсів до іноземних установ та організацій, що неминуче призведе до негативних наслідків у середньостроковій перспективі. До таких наслідків можна віднести переміщення податкової бази банківської системи до країн походження іноземних банків в Україні, можливу монополізацію ринку банківських продуктів України іноземними банками, кредитну та фінансову залежність від приватного іноземного капіталу підприємств, що виробляють національний продукт, послаблення курсу національної валюти тощо.

Четвертий варіант може існувати лише теоретично, тому що він впроваджує в банківську систему України певні неринкові елементи та відносини. Взагалі вірогідність наявності будь-якого «особливого» шляху в економіці існує лише теоретично. Певна специфіка «китайської моделі» неприйнятна до України внаслідок величезної різниці у ресурсній базі та багатьох інших чинників. Україна не має настільки потужну економіку, щоб дозволити собі черговий економічний експеримент, особливо з такою важливою її складовою як банківська система.

Українська банківська система опинилася в умовах, коли, з одного боку, вітчизняний банківський капітал знаходиться у небезпеці, що загрожує і іншим економічним процесам та явищам в Україні, а з іншого боку – відсутні традиційні та очевидні шляхи вирішення проблеми. В таких умовах доцільно застосовувати дещо незвичайні (але не надзвичайні) заходи, які, з одного боку, є достатньо надійними та ефективними, а з іншого – опрацьованими та перевіреними.

На наше тверде переконання, вирішити проблему можливо шляхом впровадження інноваційних інтегрованих банківських послуг, здатних суттєво підвищити якість вітчизняних банківських продуктів і підвищити ефективність використання обмеженої кількості фінансових ресурсів вітчизняної банківської системи, тобто в сучасних економічних умовах підвищення конкуренції на ринку банківських продуктів як в межах національного ринку банківських продуктів, так і на міжнародному ринку банківського капіталу актуальним є інноваційний підхід до впровадження та просування банківських продуктів на основі банківського маркетингу. Основні напрями інноваційного розвитку банківського маркетингу співпадають з основними напрямками наукових досліджень ринку банківських продуктів.

Висновки. Дослідження показало, що інфраструктура регіону повинна мати власну стратегію, яка безпосередньо пов'язана з галузевими та територіальними регіональними стратегіями. В складі стратегії інфраструктури особливе місце відведено банківській системі, її розвиненості, ефективності та інноваційності, що в комплексі формує базис для забезпечення регіональної конкурентоспроможності.

В подальшому заплановано розробити математичну модель впливу банківської системи на рівень регіонального розвитку. При цьому ефективність математичної моделі відповідних розрахунків буде визначати ефективність функціонування комерційних банків і банківської системи.

Джерела та література:

1. Суховірський Б. І. Регіональна стратегія економічного розвитку України / Б. І. Суховірський. – К., 2000. – 154 с.
2. ВАТ «Укрексімбанк»: [Електронний ресурс]: офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.eximb.com>.
3. Банк «Правексбанк»: [Електронний ресурс]: офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.pravex.com>.
4. Імпортери і експортери України: [Електронний ресурс]: офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.eximbase.com>.
5. Державний комітет статистики України: [Електронний ресурс]: офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Банкротство: стратегія та тактика виживання / под ред.: Г.П. Иванова, В.А. Кашина. – М., 1993. – Ч. 1: Как избежать банкротства. – 293 с.
7. Бритченко И. Г. Системность банковского дела и реальный капитал / И.Г. Бритченко. – Донецк: ИЭПИ НАН Украины, 1998. – 134 с.
8. Брітченко І. Г. Реальний капітал в сучасних умовах / І.Г. Брітченко, В.А. Товстик // Схід. – 1999. – № 3 (27). – С. 17-24.
9. Брітченко І. Г. Подальше удосконалення банківського механізму на сучасному етапі / І.Г. Брітченко, О.М. Момот // Господарський механізм: сутність, структура, подальше удосконалення на сучасному етапі: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (17-19 квітня 2008 р.). – Полтава: ПУСКУ, 2008. – С. 79-81.